

В. С. Кравців

Інститут регіональних досліджень НАН України: становлення, розвиток, перспективи

У жовтні 2014 р. виповнюється 20 років Інституту регіональних досліджень Національної академії наук України – провідній академічній установі економічного профілю у Західному регіоні України, одному із найбільш відомих наукових осередків країни з проблем регіональної політики та транскордонного співробітництва

Фактично ж історія Інституту бере свій початок ще 50 років тому, у 1964 р., коли у м. Львові відповідно до постанови Президії Академії наук УРСР № 16 від 27 січня 1964 р. задля посилення наукових досліджень з питань наукової організації виробництва, праці та управління і впровадження результатів цих досліджень у практику роботи промисловості було створено Львівське відділення Інституту економіки АН УРСР у складі трьох наукових відділів з чисельністю 40 працівників.

Очолив Відділення к.е.н. М. Т. Мелешкін (згодом – д.е.н., член-кореспондент АН України), який доклав багато сил та енергії до його організації та становлення. У структурі Відділення були відділи: наукової організації праці (завідувач – к.е.н. О. П. Зайцев, згодом – доктор економічних наук), наукової організації управління (завідувач – к.е.н. М. Б. Богачевський) і наукової організації виробництва (завідувач – к.е.н. О. П. Сидоров, згодом – доктор економічних наук). У жовтні цього ж року було створено відділ економічного освоєння нових підприємств під керівництвом М. Т. Мелешкіна. Роботи велись по 8-ми темах.

У 1965 р. організовано відділ прикладної кібернетики на чолі з к.фіз.-мат.н. В. Г. Штеликом. У наукових дослідженнях почали застосовувати економіко-математичні методи. У наступному році було створено відділ економічного експериментування на підприємствах, а також відділ міжгалузевих комплексно-економічних проблем Західних областей УРСР на базі Львівської опорної зональної групи з тематикою проблем розвитку і розміщення продуктивних сил Західних областей УРСР. У 1967 р. створено відділ соціологічних досліджень, що очолив к.е.н. Л. О. Олесевич. З січня 1968 р. при Львівському відділенні Інституту економіки почав функціонувати Обчислювальний центр, а з грудня – відділ економічних методів управління виробництвом у м. Івано-Франківську, що очолив к.е.н. Г. П. Соляник (згодом – доктор економічних наук).

З 1 липня 1970 р. Відділення Інституту очолив д.е.н. О. П. Зайцев. На цей час чисельність співробітників Відділення зросла до 228 осіб, його дослідження були спрямовані на розробку соціально-економічних проблем управління народним господарством із застосуванням економіко-математичних методів і обчислювальної техніки.

З 1 липня 1975 р. Відділення Інституту очолив к.е.н. М. І. Долішній, згодом д.е.н., професор, академік НАН України. На кінець 1975 р. чисельність його працівників становила 273, з них 76 наукових, у тому числі три доктори і 46 кандидатів наук, функціонували дев'ять наукових відділів та Обчислювальний центр.

© В. С. Кравців, 2014.

З наростанням обсягів досліджень Львівське відділення Інституту економіки інтенсивно розвивалось. Наприкінці 1980 р. у Відділенні працювали 344 працівники, з них 85 наукових співробітників, у тому числі три доктори і 50 кандидатів наук. На цей рік припадає найбільша чисельність працюючих. У структурі Відділення функціонувало 11 наукових підрозділів, у т. ч. два іногородні відділи й Обчислювальний центр.

Науковий напрям і проблематика досліджень Відділення, як головної науково-дослідної установи економічного профілю в Західному регіоні України, формувалися відповідно до проблем, що виникали у територіально-виробничих комплексах регіону. Так, під науковим керівництвом д.е.н. О. П. Сидорова розроблялись теоретичні основи ефективного використання виробничих потужностей діючих підприємств. Під керівництвом д.е.н. І. О. Черевка досліджувались проблеми управління розвитком економіко-виробничих систем у регіоні. К.е.н. Л. О. Олесевич заклав основи соціально-економічного планування на промислових підприємствах та в міських поселеннях. К.е.н. Й. М. Петрович (згодом – д. е. н., професор) і очолюваний ним відділ проблем управління процесами виробництва досліджували функціональну роль основних фондів та економічну ефективність організаційних форм їх використання в процесі виробництва. Відділ, очолюваний к.е.н. О. К. Янушкевичем, вивчав проблеми оптимізації розмірів і структури підприємств і виробничих об'єднань, організаційної структури галузевого і територіального управління. Колектив, очолюваний д.е.н. П. Ю. Беленьким, досліджував проблеми управління якістю продукції і праці та досягнення кінцевих результатів виробництва. Під керівництвом д.е.н. Є. І. Бойка вирішувались проблеми розвитку промислового виробництва в регіоні з використанням економіко-математичних методів. У відділі під керівництвом к.е.н. З. В. Микитишин вивчались проблеми вдосконалення планово-економічних і організаційних зв'язків у територіальних системах управління науково-технічним прогресом.

На Львівське відділення Інституту економіки АН УРСР було покладено функції головної науково-дослідної установи в республіці з проблем соціального управління виробничими об'єктами та підприємствами. Як наслідок досліджень уперше в Україні було розроблено план соціального розвитку головного заводу ВО «Електрон», що став зразком для розробки аналогічних планів на підприємствах різних галузей і в різних регіонах.

Учені-економісти в тісній співдружності з планово-господарськими органами регіону значну увагу приділяли розробці науково обґрунтованих підходів до забезпечення підвищення ефективності виробництва і якості продукції. Комплексний підхід до вивчення проблеми відтворення трудових ресурсів дав змогу отримати вагомі теоретичні і прикладні результати, що використані в процесі розробки цільової комплексної програми вдосконалення зайнятості та підвищення ефективності використання трудових ресурсів. Програма розроблялась на підприємствах, в організаціях усіх галузей народного господарства Західного регіону України, а також у територіальному розрізі – адміністративних районах і містах.

Починаючи із середини 80-х рр. в Україні позначилася тенденція щодо загострення демографічних проблем, що вимагало цілеспрямованого здійснення досліджень щодо раціонального використання трудових ресурсів. Науковцями Відділення вперше в Україні була розроблена цільова комплексна програма «Підвищення якості трудового потенціалу».

Через загострення екологічних проблем регіону виникла потреба у створенні у структурі Відділення відповідного відділу, що б займався еколого-економічними дослідженнями й обґрунтуванням шляхів раціонального використання рекреаційного потенціалу регіону. Такий відділ було створено в 1981 р., і очолив його к.е.н. М. С. Нудельман (згодом – д.е.н.).

У 1986 р. було створено відділ проблем комплексного соціально-економічного розвитку Закарпатської області у м. Ужгороді, що очолив к.е.н., а згодом – д.е.н. Г. С. Ємець, у 1988 р. – відділ проблем комплексного соціально-економічного розвитку Волинської області у м. Луцьку під керівництвом к.е.н. В. І. Павлова (нині – д.е.н.), а у 1991 р. – відділ проблем соціально-економічного розвитку Подільського регіону у м. Тернополі, що очолив к.е.н., а згодом д.е.н. Б. М. Андрушків. Ці підрозділи виконували дослідження методів і механізмів раціонального використання виробничого, трудового і природно-ресурсного потенціалу, проблем комплексного соціально-економічного розвитку територій.

За період функціонування (1964-1994 рр.) Відділенням Інституту було виконано науково-дослідні роботи по 149 темах, затверджених Президією Академії наук України, 14 темах за державним замовленням, 1284 господарських договорах з виробничими об'єднаннями, промисловими підприємствами й організаціями. Більшість розробок принесли значний економічний ефект, багато науковців були відзначені медалями і дипломами виставки досягнень народного господарства (Москва) – П. Ю. Беленький, М. А. Козоріз, І. О. Черевко, А. Ф. Франко, В. Г. Самольтов, Г. П. Федорова, З. І. Ковиліна.

Праці львівських науковців-економістів отримали широке визнання. За цикл наукових праць з проблем трудових ресурсів і удосконалення планування виробництва М. І. Долішньому присуджено в 1983 р. премію АН УРСР ім. О. Г. Шліхтера. Така ж премія присуджена в 1988 р. П.Ю. Беленькому за цикл робіт «Економічні та організаційні проблеми підвищення ефективності виробництва і якості продукції».

За значний внесок у розвиток економічної науки, підготовку висококваліфікованих кадрів, зміцнення зв'язків з виробництвом і активну громадську діяльність у 1991 р. М. І. Долішньому присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». У травні 1990 р. М. І. Долішнього обрано членом-кореспондентом АН УРСР зі спеціальності «Регіональна економіка», а в грудні 1997 р. – академіком Національної академії наук України. У 1994 р. д.е.н. С. Й. Вовканича обрано дійсним членом Папської наукової академії з соціальних наук (Ватикан). Д.е.н., професор С. М. Злупко включений до Міжнародного покажчика видатного лідерства за відданість науці та вірність людським ідеалам (Американський бібліографічний інститут, США, Нью-Йорк).

Свою наукову діяльність Львівське відділення Інституту економіки координувало з науковими установами, ВНЗ, обласними радами, виконувало функцію головної організації наукової секції «Економіка» Західного наукового центру АН України. Постійно організовувало і проводило науково-практичні конференції з економічних і соціальних проблем розвитку регіону.

Відділення Інституту розширювало зв'язки з ученими зарубіжних країн у напрямі проведення спільних досліджень і публікацій, участі в роботі міжнародних конференцій, семінарів з актуальних питань соціального

й економічного розвитку регіону, транскордонного співробітництва. Зокрема, розвивалась співпраця з Інститутом розвитку села і сільського господарства Польської АН, Інститутом географії і територіального господарювання Польської АН, Інститутом світового господарства і міжнародних економічних відносин Болгарської АН тощо.

Значна увага надавалась підготовці спеціалістів вищої кваліфікації для народного господарства Західного регіону України. 13 співробітників Відділення Інституту захистили докторські дисертації, обіймали провідні посади, очолювали наукові підрозділи (М. І. Долішній, С. М. Злупко, П. Ю. Беленький, Є. І. Бойко, Й. М. Петрович, С. Й. Вовканич, С. М. Писаренко, В. Б. Войцеховський, М. А. Козоріз, Я. О. Побурко, М. А. Лендел, О. Е. Оксанич, Г. П. Соляник). Усього за період функціонування Відділення було підготовлено та захищено 24 докторські та 218 кандидатських дисертацій.

Теоретичні і прикладні результати досліджень співробітників Львівського відділення Інституту економіки АН України були опубліковані в 90 монографіях, 165 брошурах і препринтах, 67 збірниках наукових праць.

Із здобуттям незалежності перед Україною гостро постали питання формування державної регіональної політики, здійснення досліджень теоретичних і прикладних проблем соціально-економічного розвитку регіонів України, раціонального використання їх виробничого, трудового, природно-ресурсного та інтелектуального потенціалів. Враховуючи актуальність проблематики, наукові розробки та наявний науковий потенціал, Президія Національної академії наук України своєю постановою за №233 від 19 жовтня 1994 р. утворила на базі Львівського відділення Інституту економіки АН України Інститут регіональних досліджень Національної академії наук України, на який покладені завдання комплексного дослідження проблем управління соціально-економічним розвитком регіонів України.

Постанова визначила та затвердила такі напрями наукової діяльності Інституту:

- фундаментальні і прикладні дослідження процесів формування регіональної політики, систем управління та еколого-економічного регулювання розвитку регіонів;
- вивчення процесів зміни форм власності в регіонах, розвитку їх виробничої, соціальної і ринкової інфраструктури;
- програми та моделі регулювання ресурсозбереження, використання трудового, виробничого та науково-технічного потенціалу регіону;
- розробка наукових основ моделювання регіональної стратегії соціально-економічного розвитку і механізмів ефективних систем господарювання;
- методологічні і прикладні розробки транскордонного співробітництва західних прикордонних регіонів України.

У 1995 р. було закінчено будівництво семиповерхового адміністративного корпусу для установ Національної академії наук у м. Львові. У новому приміщенні після переїзду з орендованого університетського будинку для співробітників Інституту значно покращилися умови праці.

Директором Інституту з часу його створення і до вересня 2006 р. був відомий учений та організатор науки, д.е.н., професор, академік НАН України М. І. Долішній. З вересня 2006 р. Інститут очолює к.е.н. В. С. Кравців (згодом доктор економічних наук, професор).

На кінець 1994 р. в Інституті працювали 118 осіб (без сумісників), з яких – 49 наукових співробітників (у т. ч. 13 докторів наук і 32 кандидати наук).

У наступні роки структура та головні напрями досліджень Інституту вдосконалювалися і коригувалися відповідно до актуальних проблем соціально-економічного розвитку держави та її регіонів, кількість наукових підрозділів Інституту оптимізувалася (до 6-8 у різні періоди часу). Зріс професійний і науковий рівень кадрового складу Інституту.

Основна діяльність Інституту регіональних досліджень НАН України за останніх 20 років була спрямована на розвиток фундаментальних і прикладних досліджень соціально-економічного розвитку регіонів України та розробку теоретико-методологічних основ регіональної політики в державі.

Учені Інституту є авторами фундаментальних наукових праць з питань регіональної політики, територіального управління, еколого-економічного регулювання розвитку регіонів, раціонального використання виробничого, трудового, природно-ресурсного та інтелектуального потенціалу регіонів, формування ринкової інфраструктури і розвитку підприємництва, транскордонного співробітництва, а також прикладних розробок у сфері організаційного, інституційного та програмного забезпечення розвитку Західного регіону України.

Наукові здобутки Інституту одержали широке практичне впровадження. Налагоджена співпраця з центральними та регіональними органами влади в розробці законодавчих і нормативних актів, концепцій і програм. Багато положень фундаментальних досліджень науковців Інституту лягли в основу Концепції державної регіональної політики України та окремих Законів України, зокрема «Про створення спеціальної економічної зони «Яворів», «Про створення спеціальної економічної зони «Курортполіс Трускавець», «Про транскордонне співробітництво», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про сприяння повноцінній продуктивній зайнятості населення», «Про внесення змін та доповнень до Закону України «Про туризм». У 2008 р. вченими Інституту на замовлення Міністерства регіонального розвитку та будівництва України було розроблено проект закону України «Про розвиток гірських територій в Україні». У 2012 р. розроблено проект Концепції державної програми сталого розвитку Українських Карпат. У 2013 р. науковцями Інституту розроблено низку проектів законодавчих і нормативних актів щодо територій пріоритетного розвитку у гірських зонах України, впроваджені на рівні Верховної Ради України та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Розробки Інституту широко впроваджені і на регіональному рівні. Зокрема, учені Інституту брали активну участь у розробці стратегій соціально-економічного розвитку Львівської, Тернопільської, Закарпатської та Волинської областей, а також цілої низки регіональних програм. Серед найбільш важливих слід відзначити Програми охорони навколишнього природного середовища Львівської області, Програму розвитку санаторно-курортної сфери, туризму і відпочинку у Львівській області на 2003-2007 рр., проект Державної програми використання та охорони природно-ресурсного потенціалу Волинської області. Серед інших розробок слід виділити проект Концепції молодіжної політики Львівської області, Програму розвитку малих міст Львівщини, Програму забезпечення високопрофесійними кадрами у Львівській області, демонстраційний

проект просторового розвитку Миколаївського району Львівської області, Стратегію розвитку Яворівського району Львівської області до 2015 р., проекти розвитку гірських курортів тощо. Усього за період діяльності Інституту впроваджено понад 400 наукових розробок, з яких близько 140 на рівні центральних органів влади.

В Інституті створені відомі в державі наукові школи з проблем регіоналістики, розвитку трудового потенціалу регіонів, транскордонного співробітництва та еколого-економічного розвитку територіальних суспільних систем. Про високий авторитет Львівської школи регіоналістики, її внесок у вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіонів свідчить присудження двом ученим Інституту у складі групи науковців Державної премії України в галузі науки і техніки за 2003 р. за цикл робіт з проблем регіональної соціально-економічної політики (М. І. Долішній, С. М. Злупко).

Вагомий внесок у становлення та розвиток Інституту внесла ціла плеяда таких вчених-регіоналістів, як М. І. Долішній, С. М. Злупко, С. Й. Вовканич, П. Ю. Беленький, Є. І. Бойко, С. М. Писаренко, М. А. Козоріз, Я. О. Побурко, В. Б. Войцеховський, О. Е. Оксанич, Р. А. Іванух. Під їх керівництвом відбулося формування нової генерації науковців – докторів наук: В. С. Кравців, У. Я. Садова, Л. К. Семів, Л. Т. Шевчук, Н. А. Мікула, І. З. Сторонянська, С. Л. Шульц, С. О. Іщук, М. І. Мельник, В. В. Борщевський, Ю. І. Стадницький. Сьогодні плідні позиції в регіональній науці займають і молоді вчені та кандидати наук.

Слід відзначити також тих працівників Інституту, які упродовж багатьох років забезпечували його науково-організаційну і господарську діяльність, підготовку кадрів, насамперед багаторічного вченого секретаря Інституту В. І. Жовтанецького, а також Б. В. Ткачука, О. М. Бевзюка, О. В. Караванського, Н. Т. Столярчук та багатьох інших.

Сьогодні Інститут регіональних досліджень є провідною науковою установою в системі НАН України з проблем регіональної політики та транскордонного співробітництва. Інститут виконує функції методологічного, науково-організаційного і координаційного центру.

Відповідно до Постанови Президії НАН України №45 від 22.02.2006 р. «Про наукову та науково-організаційну діяльність Інституту регіональних досліджень НАН України» головними напрямками наукової діяльності Інституту регіональних досліджень НАН України є:

- наукові засади розвитку регіональної політики та територіальних суспільних систем;
- еколого-економічні проблеми та перспективи раціонального використання природно-ресурсного потенціалу регіонів України, сталого розвитку гірських територій;
- фінансові ресурси регіону та проблеми його інноваційно-інвестиційного забезпечення;
- перспективи розвитку транскордонного співробітництва та посилення конкурентоспроможності прикордонних територій.

В Інституті проводяться фундаментальні і прикладні дослідження:

- проблем формування регіональної політики;
- систем управління та еколого-економічного регулювання розвитку регіонів;

- раціонального використання виробничого, трудового, природно-ресурсного та інтелектуального потенціалу регіонів;
- сталого розвитку гірських і сільських територій;
- зовнішньоекономічної діяльності та транскордонного співробітництва;
- розвитку фінансових взаємовідносин у регіоні;
- розвитку виробничої сфери та інвестиційної діяльності в регіонах;
- проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів, демографічних і міграційних процесів;
- просторової організації соціально-економічних систем.

Інститут також здійснює:

- розробку проектів програм соціально-економічного розвитку різних територіальних одиниць;
- підготовку концептуальних, методичних, експертно-аналітичних, прогностичних матеріалів, проектів законодавчих і нормативних актів;
- наукові експертизи та консультації з усіх напрямів своєї наукової діяльності;
- організацію нарад, семінарів, конференцій.

На сьогодні науковий потенціал Інституту складає 82 наукових працівників, у тому числі 18 докторів наук і 40 кандидатів наук.

Сучасну організаційну структуру Інституту формують 8 наукових підрозділів:

- відділ регіональної економічної політики (д.е.н. С. Л. Шульц);
- відділ регіональної екологічної політики та природокористування (д.е.н. В. С. Кравців);
- відділ соціально-гуманітарного розвитку регіону (д.е.н. У. Я. Садова);
- відділ розвитку територіальних громад і транскордонного співробітництва (д.е.н. В. В. Борщевський);
- відділ регіональної фінансової політики (д.е.н. І. З. Сторонянська);
- відділ розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій (д.е.н. С. О. Іщук);
- сектор просторового розвитку (д.е.н. М. І. Мельник);
- сектор проблем транскордонного співробітництва (т.в.о. к.е.н. І. Р. Тимечко).

Широко відомі та користуються популярністю серед науковців, фахівців та управлінців різноманітні наукові видання Інституту – монографії, підручники та навчальні посібники, брошури та препринти, періодичні видання.

Усього за період діяльності Інституту видано 212 монографій, 79 підручників і навчальних посібників, 254 брошури і препринти, опубліковано понад 3700 статей, у тому числі понад 280 за кордоном.

Широким визнанням як в Україні, так і за кордоном користуються періодичні наукові видання Інституту, що входять до переліку фахових видань України:

- науково-практичний журнал «Регіональна економіка» (видається щоквартально);
- збірник наукових праць «Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України» (періодичність – 6 випусків на рік).

Інститут широко відомий як центр підготовки наукових кадрів як в Україні, так і за кордоном. Інститут здійснює підготовку кадрів вищої наукової кваліфікації через докторантуру за спеціальностями: 08.00.05 –

«Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка»; 08.00.07 – «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика»; та аспірантуру за спеціальностями: 08.00.03 – «Економіка та управління національним господарством»; 08.00.05 – «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка»; 08.00.07 – «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика»; 08.00.08 – «Гроші, фінанси і кредит».

В Інституті діють спеціалізовані вчені ради із правом захисту дисертацій: Д 35.154.01 – на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка»;

К 35.154.02 – на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит».

Загалом Інститутом за 20 років підготовлено понад 440 кандидатів наук і 70 докторів економічних наук, серед яких науковці Польщі, Угорщини і Словаччини.

Налагоджено широку мережу контактів Інституту на міжрегіональному та міжнародному рівнях. Інститут є ініціатором і безпосереднім організатором проведення багатьох міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій з актуальних питань розвитку національної економіки, розвитку регіонів України та активізації їх транскордонних зв'язків. Усього за час існування Інституту було проведено 160 конференцій, круглих столів, семінарів.

У сфері міжнародного наукового співробітництва успішно розвивалась співпраця із науково-дослідними установами сусідніх країн (Польщі, Угорщини, Словаччини, Румунії, Білорусі, Росії), а також із науковими закладами інших країн, зокрема Німеччини, Австрії. Співробітництво здійснюється як на основі прямих двосторонніх зв'язків, так і в рамках чинних угод про наукову співпрацю. На сьогодні діють угоди про наукову співпрацю із 8 закордонними науковими установами.

Формами реалізації двосторонніх угод про співробітництво є організація спільних наукових конференцій і семінарів, підготовка наукових кадрів, публікація статей у виданнях установ-партнерів, координація наукових досліджень визначеної тематики, підготовка та виконання спільних проектів тощо.

Основними тематичними напрямками міжнародного наукового співробітництва Інституту є:

- проблеми соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів і транскордонного співробітництва в умовах інтеграційних і глобалізаційних впливів;
- просторовий розвиток і територіальне планування регіонів;
- соціально-економічні та еколого-економічні дослідження Карпатського регіону.

Інститут є координуючою структурою (з української сторони) наукового інформаційно-статистичного транскордонного кластера «Інфостат Україна – Польща», створеного у 2013 р. за участі українських і польських регіональних статистичних управлінь, наукових установ та університетів.

Інститут регіональних досліджень, як провідна наукова установа в системі НАН України з проблем регіональної політики та транскордонного співробітництва, координує наукові дослідження з цих

проблем, що виконуються у науково-дослідних установах і вищих навчальних закладах України.

Рішенням бюро Відділення економіки НАН України від 29.10.2013 р. щодо перспективних напрямів досліджень установ Відділення у 2014-2018 рр. Інститут регіональних досліджень НАН України визначений головною установою за напрямом «Регіональні дослідження» та його складовими: «Транскордонне співробітництво», «Комплексна характеристика соціально-економічного розвитку регіонів» та «Адміністративно-територіальний устрій», співвиконавцем за складовою «Сільські території» цього напрямку досліджень, а також складової «Демографічні процеси» напрямку «Соціально-демографічна сфера».

Координація досліджень з проблем регіональної політики здійснюється з: Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Міністерством аграрної політики та продовольства України, Міністерством екології та природних ресурсів України, Державною міграційною службою України, Державним агентством України з туризму та курортів, Департаментом регіонального розвитку Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами, комітетами Верховної Ради України, Національним інститутом стратегічних досліджень при Президентові України, Західним науковим центром НАН та МОН України, науковими установами Відділення економіки НАН України та вищими навчальними закладами Західного регіону України.

У ході виконання науково-дослідних робіт і практичного впровадження їх результатів налагоджена співпраця з Львівською, Волинською, Закарпатською, Івано-Франківською, Чернівецькою, Рівненською та Тернопільською облдержадміністраціями; Львівською, Закарпатською, Івано-Франківською, Чернівецькою обласними радами; міськими радами м. Львова, Чернівців, Івано-Франківська; органами місцевої влади Львівської області.

У напрямі досліджень проблем транскордонного співробітництва здійснюється координація робіт з: Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Посольством України в Республіці Польща, Львівською, Закарпатською, Івано-Франківською, Чернівецькою обласними державними адміністраціями, Київським національним економічним університетом ім. Вадима Гетьмана, Донецьким національним університетом, Східноєвропейським національним університетом ім. Лесі Українки, Луцьким національним технічним університетом, Національним інститутом стратегічних досліджень та його регіональними філіалами у Львові та Ужгороді, Львівською обласною спілкою економістів України, Асоціацією органів місцевого самоврядування «Єврорегіон Карпати – Україна».

Розвиваються нові форми кооперації академічної науки та вищої школи. Так, задля об'єднання зусиль у підготовці висококваліфікованих фахівців економічного профілю, кооперації в проведенні науково-дослідних робіт, організації конференцій, підготовці наукових кадрів, методичній і видавничій діяльності, розвитку міжнародного співробітництва у квітні 2003 р. за ініціативою Інституту було створено перший в Україні науково-навчальний комплекс економічного профілю «Економосвіта».

До складу комплексу входять: Інститут регіональних досліджень НАН України, Інститут економіки та менеджменту при Національному університеті «Львівська політехніка», Тернопільський національний економічний університет, Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ, Львівська комерційна академія, Львівська державна фінансова академія, Луцький національний технічний університет та Ярославська державна вища технічно-економічна школа (Польща). Така форма кооперації приносить добрі результати.

Основними напрямками діяльності Інституту в рамках комплексу є:

- кооперація в питаннях забезпечення підготовки висококваліфікованих спеціалістів у сфері економічної діяльності (підготовка підручників і навчальних посібників для вищої школи, залучення науковців Інституту до навчального процесу у вищих навчальних закладах комплексу);
- підвищення кваліфікації наукових і науково-педагогічних кадрів (стажування викладачів вищих навчальних закладів в Інституті, цільова підготовка в Інституті аспірантів і докторантів з установ комплексу, захист на спеціалізованій раді дисертацій фахівцями з установ-партнерів);
- спільна видавнича діяльність;
- спільне проведення науково-практичних конференцій і семінарів.

При Інституті діють 8 спільних із вищими навчальними закладами філій кафедр, а саме:

- філія кафедри банківської справи Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи НБУ;
- філія кафедри менеджменту організацій Львівського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом;
- філія кафедри фінансів та економіки природокористування Національного університету водного господарства та природокористування;
- філія кафедри міжнародної економіки та маркетингу Тернопільського інституту соціальних та інформаційних технологій;
- філія кафедри міжнародних економічних відносин Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;
- філія кафедри фінансів суб'єктів господарювання та державних фінансів Львівської державної фінансової академії;
- філія кафедри економіки підприємництва та маркетингу у видавничо-поліграфічному комплексі України Української академії друкарства;
- філія кафедри історії України та економічної теорії Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького.

У рамках роботи філій кафедр здійснюється залучення вчених Інституту до навчального процесу, керівництва курсовими, дипломними роботами та практикою студентів, підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ, проведення спільних семінарів, здійснення спільних досліджень, підготовка спільних публікацій тощо.

Від моменту виникнення до наших днів Інститут розвивається, постійно розширює і поглиблює коло наукових досліджень, формулює теоретико-методичну перспективу у сфері досліджень розвитку регіонів України.

У контексті сучасної суспільно-економічної ситуації в державі і глобалізаційних викликів і завдань, що ставляться перед академічними установами у найближчій перспективі, особлива увага колективу

Інституту буде звернута на підвищення рівня фундаментальних досліджень та активізацію співпраці Інституту з органами центральної та регіональної влади з реалізації прикладних розробок, підготовку документів концептуального та прогностичного характеру, методичних рекомендацій і методик та їх впровадження в практичну діяльність, розширення госпдогвірної тематики, активізацію участі вчених Інституту у виконанні конкурсних тем і міжнародних проєктів, розширення мережі міжнародних наукових зв'язків, збільшення кількості публікацій у закордонних наукових виданнях, вдосконалення роботи із вищими навчальними закладами.

Перспективними напрямками розвитку наукової діяльності Інституту на найближчий період є:

- Оцінка ефективності діючих механізмів регулювання екологічної безпеки у транскордонних регіонах України. Визначення можливостей застосування європейського досвіду регулювання екологічної безпеки в Україні.
- Дослідження закономірностей та особливостей формування структури базової соціально-економічної захищеності мігрантів у регіоні. Розробка концепції моніторингу соціально-економічної захищеності мігрантів.
- Оцінка проблем і перспектив розвитку метрополійних функцій обласних центрів Західного регіону України
- Оцінка тенденцій, специфіки та закономірностей структурної динаміки економіки областей Західного регіону України, визначення перспектив її структурної модернізації.
- Виявлення механізмів блокування взаємодій у транскордонному просторі та розробка інструментів їх нівелювання.
- Обґрунтування концептуальних підходів до оцінки соціально-економічного потенціалу розвитку сільських територій регіону, розробка стратегії його використання.
- Дослідження фінансових механізмів формування конвергентної моделі регіонального розвитку, обґрунтування системи фінансового забезпечення місцевих бюджетів в умовах децентралізації влади.
- Обґрунтування напрямів модернізації основного капіталу регіону за видами економічної діяльності, розробка моделей інвестиційного забезпечення модернізації основного капіталу в регіоні.
- Оцінка використання природно-ресурсного потенціалу гірських територій України на засадах сталого розвитку.
- Здійснення прикладних досліджень з актуальних проблем регіонального та місцевого розвитку.

Реалізація поставлених завдань можлива за рахунок збереження та примноження наукового потенціалу Інституту, впровадження нових форм організації наукових досліджень, залучення альтернативних джерел фінансування дослідницьких проєктів, налагодження більш тісної співпраці з регіональними та центральними органами влади, створення конструктивних механізмів міжнародного співробітництва.

Кравців Василь Степанович – доктор економічних наук, професор, директор Інституту регіональних досліджень НАН України (e-mail: irr@mail.lviv.ua).

Надійшло 25.09.2014 р.